

דף לד

'מתקיף לה רב עזירא ודלמא ילולי הוה וקא מפסיק שלשה שברים בין תרועה לתקיפה? – דהדר עביד תקיפה תרועה ותקיפה. מתקיף לה רבינא ודלמא גנוחי הוה וקא מפסקא תרועה בין שברים לתקיפה? – דהדר עביד תש"ת...'. אין מובן מדוע חכם אחד הקשה על תרועה וחכם אחר על שברים. ויש לבאר על פי דברי רב האי גאון ועוד ראשונים (ע' בית יוסף תקצ) שמעיקר הדין יוצאים בכל סוג תרועה, וקודם תקנת רבי אבהו היו נוהגים בכל מקום מנהג אחר, ותיקן רבי אבהו לעשות שלשתם כדי שלא יראה הדבר כמחלוקת. ואם כן אפשר שבמקומו של רב עזירא נהגו ביבבה ולכן שאל עליה, ובמקומו של רבינא נהגו בגניחה. [ומה שהקשו בגמרא שיעשה גם 'תרש"ת', הגם שלא נהגו כן בשום מקום – יתכן שהשאלה היא על אותם שנהגו לעשות 'תשר"ת' מדוע בחרו בזה ולא לא עשו להפך] (עפ"י חדושי הגרשו"א כת"י, מובא בהליכות שלמה פ"ב דבר הלכה כט).

העיר שם על פי שיטה זו, על מה שפשוט למשנ"ב שמי שלא יודע לתקוע אלא תש"ת או תר"ת וכד' לא יברך – והלא לשיטת רב האי יצא בזה מעיקר הדין, ואף לדעת החולקים אין זה אלא ספק. ולכאורה נראה בדעת המשנ"ב שרבי אבהו התקין שכך היא צורת המצוה, ומדרבנן לא יצא ידי חובתו אם לא עשה שלשתם. ולכך פשוט שלא מברכים וכמו שמבואר בכ"מ שהמקיים מצוה שלא כפי תנאיה ודיניה מדרבנן אינו מברך.

(ע"ב) 'תקיעות וברכות של ראש השנה ושל יום הכיפורים מעכבות'. מכאן דייק במגן אברהם (תקצג) שבשאר ימות השנה אין הברכות מעכבות, ואם יודע מקצתן יתפלל ויאמר מה שיוודע. ופירוש דבריו שיוצא בזה ידי חובת תפילה דאורייתא שהיא בקשת רחמים, אבל ודאי לא יצא ידי חובה מדרבנן וצריך לחזור ולומר כל הברכות כסדר שנתקנו (עפ"י משנ"ב ובאה"ל תקצג).

'פשיטא הא דאורייתא הא דרבנן?...'. מבואר שאמירת מלכיות זכרונות ושופרות אינה אלא מדרבנן. ומה שאמרו לעיל (לב). 'למה הוא מזכיר, רחמנא אמר אידכר' – כתב הרמב"ן (בדרשה לראש השנה ובספר המצוות שרש א) שמצינו לשון 'רחמנא' על דבר שאינו מדין תורה ממש. ומה שדרשו שם מן המקראות – רמז בעלמא הוא.

ויש מי שרצה לתרץ שיש מצוה דאורייתא באמירת הברכות הללו רק כשהן נאמרות עם התקיעות, ואילו כאן הלא מדובר שאין תוקעים עם הברכות, ואז אין האמירה אלא מדרבנן (עפ"י מועדים וזמנים ח"א ח. והגרשו"א כתב שאין נראה כן שהרי לא הזכירו בגמרא חילוק זה. וכן העיר מהסוגיא לעיל כט. גם יש להעיר מכך שמקשה 'פשיטא' והלא י"ל שזה גופא משמענו שאמירת הברכות בלא תקיעות אינה מדאורייתא, שלא שמענו זאת בשום מקום). ויש מי שכתב שמהתורה די בהזכרת ענין מלכות זכרון ושופר, כגון שאומר אתה מלך וזוכר הכל ולכן הננו תוקעים בשופר, ואילו כל נוסח הברכה ואמירת הפסוקים אינו אלא מתקנת חכמים, וכאן מדובר שאין יודע הנוסח אבל עיקר ענין מלכיות זכרונות ושופרות מזכיר (עפ"י חדושי הגרשו"א, מובא בהליכות שלמה פ"ב דבר הלכה לא).

'... למה צבור מתפללין? אמר להם כדי להסדיר שליח צבור תפלתו'. אף על פי שאמרו להלן שרק תפילה הבאה לפרקים צריך להסדירה מקודם, ולא בתפילות תדיריות (ועמד על כך במגן אברהם קכד סק"ג) – זה אמור ביחיד אבל שליח ציבור, מחשש אימת הצבור יש לחוש שלא תהא תפילתו שגורה בפיו (עפ"י ערוך השלחן שם ד).

נראה שהמג"א נמנע מתירוץ זה [רק כתב שמ"מ טוב שהש"ץ יסדיר תפילתו תמיד], שאם חיוב הוא א"כ מדוע ש"ץ שנכנס לבית הכנסת ומצא שהציבור התפלל בלחש, עובר לאלתר לפני התיבה בקול (שו"ע שם), והרי לא הסדיר מקודם – אלא מוכח שאין זה חיוב.

– בכלל הטעם הזה, שאילו לא היו הציבור מתפללים אלא הש"ץ בלבד, הרי סתם אנשים לא תהיה סדורה בפייהם, וממילא יתמעטו שלוחי הציבור שתפילתם סדורה.

'למה שלח צבור יורד לפני התיבה? אמרו לו: כדי להוציא את שאינו בקי'. ואפילו ציבור שכולם בקיאים, ירד הש"ץ לפני התיבה כדי לקיים תקנת חכמים. ואין זו ברכה לבטלה כי לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים, לבדוק כל אדם בבית הכנסת אם יודע להתפלל [ולכוין]. ע' במאירי ברכות כא.] אם לאו, אלא תקנו לחזור תמיד, כי שמא יהא פעם אחת בבית הכנסת מי שאינו בקי ויוציאנו (עפ"י תשובת הרמב"ם (פריימן. לו) – הובאה בפוסקים).

ועוד, אעפ"י שכולנו בקיאים עכשיו אין מניעה מלחזור ולהתפלל שהרי אמרו 'ולואי ויתפלל אדם כל היום כולו'. ועוד כדי לענות קדושה ו'מודים' אחר הש"ץ (עפ"י רא"ש מגילה ג, ז; טור או"ח קכד. וע"ש בערוה"ש).

נראה מדברי הרא"ש הנ"ל במה שהוכיח ולואי שיתפלל כל היום, שאעפ"י שסיבת התקנה היתה מפני שאינו בקי, מ"מ כשתקנה קבעה כחובה לתפילה נוספת של הציבור. וכן משמע ממה שכתב בארחות חיים שהסמיכו דין זה שתפילה צריכה קול ככתוב באנשי נינוה ויקראו אל אלקים בחזקה'. ועוד זאת, לדברי החת"ס החזרה היא עיקר תפילת הציבור.

וכן משמע מה שכתבו הפוסקים (בנימין זאב קסה, הובא ברמ"א קכד, ג) שאין הש"ץ צריך להמתין בחזרתו לאחד או שנים או שלשה שלא סיימו תפילתם – משמע שעכ"פ ממתין לרוב הציבור. ומדוע אין די לכתחילה בעשרה בלבד שמקשיבים, אלא משמע שבעצם זוהי תפילה נוספת של הציבור. ואכן דעת הגרשו"א שגם כשיש עשרה מקשיבים צריך כל יחיד ויחיד לשמוע החזרה ואל יענין בספר [ואף לדעת החולקים מדינא, מודים שחיוב הוא על הקהל לחזור התפילה, רק סוברים שאין זה חיוב על כל יחיד ויחיד, הלכך די בעשרה ששומעים].

ונראה שזהו טעם שיטת הגר"א שלא היה עונה 'ברוך הוא וברוך שמו' בחזרת הש"ץ (כמובא במעשה רב), מפני שהן ברכות שיוציאים בהן הקהל ידי חובתן.

דף לה

שאני רב יהודה כיון דמתלתין יומין לתלתין יומין הוה מצלי, כפרקים דמי'. הגם שאנו נוקטים שמפסיקים מתלמוד תורה לקריאת שמע ולתפילה (ע' שבת יא) ואין לבטל מצות תפילה בגלל שמתחסד ועושה תורתו אומנותו – אפשר פירושו שהיה מתפלל תפילה קצרה בכל יום (עפ"י משך חכמה סו"פ עקב). הגם שכתב הרמב"ם (תפלה ד, טו) 'מצא דעתו משובשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו, לפיכך הבא מן הדרך והוא עיף או מיצר אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו. אמרו חכמים ישהה שלשה ימים עד שינוח ותתקרב דעתו ואח"כ יתפלל', מכל מקום כוונת הקושיא שהיה לו למעט מתלמודו בענין שלא יהא לבו טרוד, כשם שמבטלים תורה לכלל מצוה עוברת, ואף לפרנסה כדכתיב 'אספת דגנך'. ועל זה תירץ שהיה מתפלל תפילה קצרה. וצ"ל שסבר רב יהודה שלא חייבו חכמים נוסח התפילה למי שטרוד בתורתו.

[ונראה שזו כוונת תלמיד רבנו יונה (בברכות ח, ד. בדפי הרי"ף ד"ה אלא) שרבי יהודה הנשיא היה מתפלל מחדש לחדש מפני שתורתו אומנותו. ויתכן שצריך להגיה 'רב יהודה' וכוונתו לגמרא דידן. ואף שאמר ריו"ח בשבת כגון אנו מפסיקים, היינו לענין תפילה קצרה אבל תפילה מלאה כתקנת חז"ל לא היה מתפלל אלא משלשים לשלשים מפני שתורתו אומנותו וכו"ל]. וע"ע שבט הלוי ח"ו א.